

DISCURS DE GRADUACIÓ

De què serveixen els coneixements (criminològics) teòrics?

Elena Larrauri, 11 de desembre del 2010

Bona tarda a tothom.

És norma en aquest acte començar *felicitant* tots els que avui es graduen i les seves famílies. I crec que en efecte s'ho mereixen. Quan ja s'ha acabat tot sembla més fàcil, però si un recorda els moments en què va flaquejar, els dubtes, les dificultats, llavors pot respirar ara profundament i gaudir més intensament del fet de ser avui aquí.

També hi ha un tercer actor que vull felicitar, *la societat civil*. Perquè som tots nosaltres qui, amb els nostres impostos, fem possible l'existència d'una universitat pública catalana i de qualitat. Ara tot just acabo de tornar dels Estats Units, i contemplo meravellada algunes de les seves universitats, fins que em diuen que estudiar-hi pot costar per exemple 'només' uns 46.000 dòlars l'any, segons la universitat de què es tracti. I penso en la sort que tenim a Europa pel fet que la barrera econòmica no és un obstacle insalvable per poder cursar estudis universitaris. Com s'indica en el full de matrícula, "els imports abonats financen entre un 15% i 20% de la despesa de l'ensenyament universitari". És convenient repetir-ho en veu alta per ressaltar que, d'alguna manera, tot el que fem en el futur a partir d'aquests estudis ho devem també a aquest ens que anomenem *la societat*.

Així doncs, felicitats especialment als estudiants, perquè vosaltres heu honrat la inversió que la societat ha fet en vosaltres.

Inicio ara el meu breu discurs, que he titulat: “De què serveixen els coneixements (criminològics) teòrics”?

Aquestes reflexions fan referència al grau en Criminologia, donat que és la meva especialitat, i sorgeixen de la meva experiència com a directora i professora del grau en Criminologia i Polítiques Públiques de Prevenció, però tinc l’esperança que vosaltres hi trobareu aplicació, donat que tot graduat es veu assaltat pel dubte: “de què em serviran els coneixements teòrics adquirits?”.

Val la pena, primer de tot i abans de continuar, definir que és la criminologia. La criminologia és una ciència social que estudia la delinqüència i els càstigs que s’imposen als delinqüents. Malgrat aquesta aparent simplicitat de la definició, ens trobem que molts estudiants vénen atrets per concepcions més populars de la criminologia: la investigació del crim, el descobriment del culpable, com portar-lo davant dels tribunals...; és a dir, un CSI¹ Miami. La tasca dels criminòlegs és molt interessant: assessorem les forces policials, assessorem els jutges, assessorem en l’execució dels càstigs als delinqüents, però no som detectius.

Això em porta a la **primera reflexió**: sabíem què estudiàvem quan vam començar les nostres llicenciatures i graus? Probablement no del tot. Tot i així, molts de nosaltres els vam acabar. No sabíem què era exactament el dret o la criminologia, però ho vam anar descobrint. I el que és més important és que, malgrat que els estudis que hem cursat no eren potser

¹ Crime Scene Investigation.

exactament el que esperàvem, ens han acabat agradant. Així doncs, podem constatar que si *aprofundim en l'estudi teòric*, amb una actitud oberta, moltes coses que semblen ensopides acaben sent força més interessants del que semblen i ens poden acabar apassionant.

La **segona reflexió** és una defensa de la teoria que ens han explicat a la Facultat. Hi ha una certa impaciència, en l'àmbit de les ciències socials, per sortir al carrer i començar a fer investigacions, o pràctiques amb clients reals, i veure com treballa la policia, visitar una presó o anar a un centre de dones maltractades. Per descriure i entendre la realitat, però, cal saber què busquem i cal tenir eines per poder interpretar-la. La necessitat de disposar de coneixements teòrics per poder entendre la realitat (i intervenir-hi) està ben expressada en la frase de Popper, qui per mostrar els límits de l'observació deia als seus estudiants: "Sortiu fora i observeu". I aquests contestaven: "*Què* hem d'observar?!", amb la qual cosa s'adonaven precisament d'allò que Popper volia ensenyar-los: que per veure la realitat s'ha de saber, és a dir, s'ha de tenir prèviament un marc teòric interpretatiu.

En la mateixa línia, sovint es diu que la formació que s'imparteix a les facultats és excessivament teòrica i poc aplicada. En aquest cas la impaciència ve motivada pel fet que els estudiants volen coneixements que es puguin "portar a la pràctica". De vegades, però, tendim a oblidar que les "teories", o les reflexions normatives, i no només les tècniques de com fer les coses, tenen una enorme rellevància i produeixen un impacte en el món. Fa molts anys Beccaria (1764) va afirmar que l'eficàcia preventiva del càstig depèn més de la certesa de les sancions que de la seva severitat, i aquesta reflexió teòrica, normativa, de defensa de l'atenuació del càstig ha contribuït probablement més a eradicar la pena de mort que molts coneixements aplicats. També les reflexions teòrico-normatives de Von

Liszt (1882) en el sentit que “la millor política penal és una política social” han resultat decisives precisament per saber *què* és el que volem aplicar de manera preferent.

És cert que les universitats també volem ensenyar coneixements aplicats sobre com es fan les coses. Però aquests coneixements tècnics, necessaris, no poden suplir la formació integral que volem transmetre. Una formació integral que capaciti per unir diferents coneixements, per argumentar sobre la base d’uns valors, per trobar noves preguntes i per plantejar-nos nous objectius.

La **tercera —i última— reflexió** fa referència a: *coneixements per a qui?* Al servei de qui estarà el saber que hem adquirit? La nostra ciència (social) vol ser rellevant, però a favor de qui? Evidentment volem contribuir a la governança de la nostra societat. I per això hi contribuïm amb estudis que ajuden el govern a prendre decisions. En el meu camp és clar que tot criminòleg vol col·laborar en el disseny d’unes bones polítiques públiques que contribueixin a prevenir, o a reduir, la delinqüència.

Això, però, no ens hauria de fer oblidar que els nostres estudis, i l’exercici de la nostra professió, compleixen una funció social no només d’ajuda al govern, sinó també de control de l’actuació del govern. Els nostres estudis han de contribuir a ressaltar el que s’ha anomenat les “veus silenciades” (Daems, 2008). Així, per exemple, no ens hauria d’inquietar només l’eventualitat que algun fill nostre sigui víctima d’un delicte, sinó també què passa si alguna vegada el tanquen a la presó, i ens hauria de preocupar que les presons compleixin uns estàndards mínims dignes.

Al meu parer nosaltres tenim a més, com a persones que hem adquirit un saber científic, l'obligació de donar a conèixer tot allò que potser no és fàcil d'expressar en alguns moments. Tenim per exemple el deure de dir-li a la gent que és víctima d'un delictes que la seva ràbia és molt comprensible i legítima, però que no hi cap pena de mort que pugui reparar el mal causat.

També hem de ser capaços d'explicar per què de vegades les lleis han de dificultar la tasca de la policia (per protegir la presumpció d'innocència), per què la víctima no ha de jutjar el delinqüent (per evitar respostes venjatives) i per què no imposablem la cadena perpètua (perquè creiem que la gent pot canviar).

De vegades no és fàcil fer front a determinats discursos emocionals, però hem de fer honor al que hem après i explicar precisament tot allò que ha estat construït i teoritzat, contrastat amb arguments, evidenciat empíricament i transmès generació rere generació.

Per acabar, doncs, crec que la Universitat ens ha equipat amb unes teories per entendre el món i per incidir-hi, i ens ha mostrat una ètica per dur-ho a terme. La resta és cosa nostra.

Enhorabona a tots i, de nou, moltes felicitats.